

Den Země

22. dubna 2021

Opatření vlády příliš nepřeje akcím, jako je Den Země Správy KRNAP ve Vrchlabí, nelze vyrazit s třídou do parku a potkat se tam s pěti dalšími školami. To ale neznamená, že Den Země letos nebude. Lektoři ekovýchovy Správy KRNAP Vám nabízejí malý manuál aktivit, které můžete se svojí třídou nebo rodinkou zažít v přírodě a Den Země si tak připomenout. Aktivity jsou podobné těm, které bychom pro vás připravili, kdyby nás covid nedržel doma.

Pokud nám pošlete na adresu mskalka@knap.cz do 1. května 2021 fotky toho, čím jste Den Země 2021 oslavili, zahrneme Vás do slosování a sedm z vás dostane malou odměnu ☺.

Poznávací aktivity

Pidiatlásek toho, co teď kvete – v dubnu toho ještě moc nekvete, ale těch pár barevných kvítků po šedivé zimě udělá velkou radost. Vytiskněte si Pidiatlásek, vyrazte do parku, najdete každému kvítku jeho jméno a zjistíte něco zajímavého (víte, že sasanka hajní je jedovatá?).

Další pomůcky k určování rostlin zde:

- https://www.knap.cz/data/File/letaky_brozury/comenius%20viridis/02_bylinky_web.pdf
- https://www.knap.cz/data/File/letaky_brozury/comenius%20viridis/07_louky_web.pdf
- https://www.knap.cz/data/File/letaky_brozury/comenius%20viridis/03_dreviny_web.pdf
- https://www.knap.cz/data/File/letaky_brozury/comenius%20viridis/08_orchideje_web.pdf

(Ne)hmyzí atlásek – na svatého Jiří nevylézají jen štíři, na Den Země, larvénka po pařezu leze... dalo by se říct. Vemte ratolest do lesa a opatrně obraťte pár tlejících pařezů nebo kamenů. Budete-li mít štěstí, uvidíte běhat jakési breberky – atlásek Vám napoví, kdo se to hemží v půdě, u vody nebo létá nad loukou.

Další pomůcky pro základní určování bezobratlých zde:

- https://www.knap.cz/data/File/letaky_brozury/comenius%20viridis/10_pudni_bezobratli_web.pdf
- https://www.knap.cz/data/File/letaky_brozury/comenius%20viridis/05_hmyz_web.pdf
- https://www.knap.cz/data/File/letaky_brozury/comenius%20viridis/04_tekoucivody_web.pdf

Hand-made atlas kůry – tak, jako se od sebe lidé liší otisky prstů, liší se stromy stejného druhu svojí kůrou. Je sice podobná, ale není stejná. Vytvořte si jednoduchý Hand-made atlas kůry stromů z vašeho okolí. Je to snadné a potřebujete k tomu jen voskovky, obyčejný kancelářský papír nejlépe formátu A4 a aspoň 4 ruce. Postup:

- najděte si vzrostlý strom, pro začátek s hladkou kůrou – třeba buk, habr, smrk.
- Pokud nevíte, k jakému druhu strom patří, určete si druh třeba podle jednoduchého určovacího klíče vydaného Správou KRNAP (ke stažení zde: https://www.krnep.cz/data/File/letaky_brozury/comenius%20viridis/03_dreviny_web.pdf) – klíč si můžete stáhnout zdarma, nebo se pro něj zastavit na recepci Správy KRNAP
- Přiložte na kůru list kancelářského papíru tak, aby byl napnutý jako ubrus na stole.
- Voskovkou bez papírového obalu „na plocho“ opatrně přejíždějte po papíru tak, že se na něm začne objevovat stejný vzor, jako má kůra.
- Udělejte otisky kůry více různých druhů stromů a tím si vytvořte Hand-made atlas kůry.
- Váš Hand-made atlas kůry nafotťe a pošlete na adresu mskalka@krnap.cz.
- Vaše znalosti kůry stromů si můžete ověřit testíkem zde: [https://testi.cz/testy/biologie/poznavame-stromy-podle-kury./](https://testi.cz/testy/biologie/poznavame-stromy-podle-kury/)
- Nejpovedenější Hand-made atlasy oceníme něčím milým a pěkným :-)
- Princip otisku (frotáže) si můžete vyzkoušet doma tužkou na minci nebo voskovkou na listu pokojové květiny s výraznou žilnatinou nebo na sušené lisované rostlince.

Malé instruktážní video:

- <https://www.youtube.com/watch?v=8n6XHOZbGOg>

Nejen zelená je dobrá – říká se, že indiáni rozeznávali 40 odstínů zelené barvy. Vyniknou na louce, nebo ještě lépe na papíře. Vezměte pár listů obyčejného kancelářského papíru nejlépe formátu A5, udělejte si malý výlet na louku a nechte děti namalovat obrázek tím, co najdou v přírodě – trávou, listy a květy bylin, hlínou... Nenapovídejte, nechte je, ať si svoji přírodní paletu objeví samy.

Najdi si svůj strom – na světě nejsou žádné dva stromy stejné, vždycky se od sebe liší, podobně, jako lidé. Vyzkoušejte si v lese nebo v parku, kde je dost různě silných, větvených, mechem porostlých stromů, jednoduchou hru, na kterou potřebujete jen jeden šátek pro dva účastníky (spíš šátek pro každého, když tady řádí a nás řídí ten virus).

- Děti udělají dvojice. První z každé dvojice si zaváže oči, druhý bude mít oči odkryté.
- Vidící dítě je i vodící a dovede svého nevidícího kamaráda k nějakému stromu. Nejde přímo, ale chvílku s ním kličkuje po lese, aby to nevidící kamarád neměl moc snadné.
- U vybraného stromu nevidící dítě strom osahá – zkoumá jakou má strukturu kůry, jak je tlustý, jaké má větvení, zda je porostlý mechem nebo lišejníkem, jaký je u země, jaký je o kus výš.
- Poté vidící dítě klikatě vede nevidícího partáka na výchozí místo.
- Až nyní si nevidící sundá šátek. Má najít strom, který zkoumal hmatem.
- Poté, co strom najde, si role (ne)vidících prohodí.
- Vypadá to složitě a obtížně. Ale nakonec se stromy poznat dají. Dospěláci si to mohou vyzkoušet také.

Cena o jarního slavíka – probouzí vás ráno ptačí zpěv? Přes den, když otevřete okno, je slyšíte a hned máte ten den lepší? Zamysleli jste se někdy nad tím, proč ptáci zpívají? Možná to nebude jen kvůli tomu, aby vás potěšili a zpříjemnili vám den. Proč tedy?

1. Zpívají především ráno, protože ještě není aktivní hmyz, který loví a tak na to zpívání mají čas ☺

2. Samečci zpívají proto, aby zaujali samičku.
3. Zpívají proto, aby varovali ostatní samce, že toto je jejich území, a nikdo jiný tady lovit nebude.
4. Zpívají proto, že varují před nebezpečím (vzpomeňte na Krakonošovu sojku), před deštěm apod.
5. U některých druhů zpívá i samička, většinou kvůli dorozumívání se samcem.
6. V průběhu roku zpívání slyšíme čím dál méně, protože většina výše uvedených důvodů pozbývá na významu.

V příloze zasíláme zpěv šesti druhů ptáků, které na své jarní procházce pravděpodobně uslyšíte. Jsou ve formátu mp3, stáhněte si je do chytrého telefonu a při své procházce porovnávejte s těmi, které slyšíte ve svém okolí. Můžete si také stáhnout zdarma do telefonu výbornou aplikaci BirdNET (<https://birdnet.cornell.edu/>) přes Google Play i Apple Store. Jejím prostřednictvím nahrajete v přírodě ptačí hlas, poté ho na sonogramu vyznačíte a odešlete k identifikaci. Během chvíle vám přijde do aplikace odpověď, co právě zpívalo. Naše Zlaté slavíky aplikace ale nezná ;-)

Pomáhací aktivity

Čisté hory, lesy i potoky – v době, kdy je těžké se dostat do zahraničí, spousta lidí vyrazilo na výlet do přírody. Většina z nich zanechala jen stopy pohorek v blátě. Někdo zase odpadky. Je to zvláštní, ještě jsme neviděli nikoho, kdo by chodil do přírody studovat to, co měl někdo jiný k svačině a v čem ji měl zabalenou. Některé odpadky mohou být pro přírodu nebezpečné – lahve, ze kterých nedokáže hmyz nebo rejsek vylézt, protože mají hladký vnitřek, ostré okraje plechovek, do kterých strčí hlavu ježek nebo číča. Ty pak čeká velmi p-o-m-a-l-á smrt žízní a hladem. Vezměte jednorázové rukavičky (třeba takové, co mají v supermarketu u pečiva nebo na benzinových pumpách) a vysbírejte odpadky na cestě do lesa nebo v parku.

Hmyzí hotel – jednoduchá stavbička ze dřeva naplněná různým přírodním materiálem, kterou vyrobíte s dětmi během hodinky. Pomůže hmyzákům a můžete chodit pozorovat, kdo v něm bydlí.

Budka pro sýkorky – kdo by neznal sýkorky! Jsou to drobní ptáčci, většinou pestře zbarvení, které vídáme na krmítkách i přes zimu. Z lidského hlediska jsou také užiteční, protože se živí hmyzem, který škodí na ovoci. Představte si, že sýkorka denně sezobe kolem jedné čtvrtiny toho, co sama váží! To je jako kdyby 80 kg těžký chlap denně snědl dvacetikilový steak! Mít na zahradě sýkorčí rodinku je prostě fajn. Má ale u vás kde bydlet? Podle níže přiloženého návodu můžete domeček pro sýkorky a podobné zpěváčky sami vyrobit a pověsit. Nemáte-li možnost se do výroby pustit sami, domluvte se třeba s panem Jaroslavem Fišerou z Valteřic (728 177 305), který Vám ji připraví za pár korun jako stavebnici nebo už sestavenou a vy ji pověsíte. Pokud se s panem Fišerou nedomluvíte, zkuste štěstí u Vašeho truhláře nebo třeba tady: www.kikitiki.com.

Ptačí koupaliště – určitě jste si někdy všimli ptáčků, kteří se koupou v kaluži na cestě. Když jim vyrobíte jednoduchou napáječku někde, kde na ni uvidíte z okna třídy nebo obýváku, budete moci ptáčky pozorovat v létě, jak se koupou a pijí.

- Postavte místo pro koupaliště ve stínu, aby se voda rychle nakazila a neodpařovala; z dosahu dravců a koček, ale zároveň by někde poblíž měl být strom, na kterém si ptáčci budou moci po koupeli dopřát pořádnou očistu peří, které si musejí natřít sekretem kostrční žlázy.

- Na zvolené místo dejte špalek nebo něco jiného, aby koupaliště bylo nad zemí, a na špalek mělkou misku s vodou o max. hloubce 5–8 cm. Dovnitř vyskládejte kamínky tak, aby některé byly kousek nad hladinou. Miska se tím zatíží. Pomůžete i hmyzu, který také potřebuje pít, a v misce bez kamínků by se utopil.
- Každý den doplňujte vodu a koupaliště alespoň jednou týdně vydrbejte kartáčem.

Domácí výroba koupaliště v podobě listu:

- <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10658625776-polopate/217562220400018/obsah/544943-pitko-pro-ptaky>

POZOR! Pokud máte na zahradě nádobu na vodu, postarejte se, aby se nestala zvířatům smrtelnou pastí. Ježkům bývají osudné bazény. Veverkám poloplné sudy na vodu. Překryjte je pletivem, aby do vody nemohla spadnout nebo do vody dejte klacek tak, aby se jednou stranou opíral o břeh.

Ptačí stavebniny – ptáčkům pomůžete se stavbou jejich hnízda tím, že pro ně vyrobíte jednoduché „stavebniny“. Je to snadné, a pokud budete mít štěstí, uvidíte ptačí zákazníky, jak do vašich Ptačích stavebnin létají pro materiál na stavbu hnízda.

- Udělejte z králičího pletiva o rozměru 20 × 20 cm váleček a na dně ho několikrát propleťte provázkem.
- Do válečku dejte směs různých vláken, vlny, přírodních provázků, suchého mechu atd. Moc to nepěchujte, zpěváčci by to nedokázali z válečku – „stavebnin“ vytáhnout.
- „Stavebniny“ zavěste na strom tak, abyste na ně z okna třídy nebo obýváku viděli, ale kočka k nim nemohla. Ptáčci to na rozdíl od kočky ocení ;-)

Další tipy na Ptačí stavebniny:

- https://cz.pinterest.com/search/pins/?rs=ac&len=2&q=help%20birds%20make%20nest&eq=help%20birds&etslf=1065&term_meta%5b%5d=help%7Cautocomplete%7C0&term_meta%5b%5d=birds%7Cautocomplete%7C0&term_meta%5b%5d=make%7Cautocomplete%7C0&term_meta%5b%5d=nest%7Cautocomplete%7C0

POZOR! Nedávejte do Ptačích stavebnin umělá vlákna.